

humano consilio: putabatur stabiliri regnum Israelis & domus Dauidis in Ierusalem propter templum Dei ibidem, & tamen inde occasio accepta est idolatriæ. Habuitque rex consilium, & fecit duos vitulos aureos, similes aureo vitulo quem olim fecerat Aharon quem coluerant Israelitæ in deserto. & dixit ad eos, nolite ultra. Hebraice habetur, *multū vobis ascendere in Ierusalaim*. Tāquam parcens labori itinētis dicit rex populo, multum vobis ascendere in Ierusalem. & propinquiores subiungens deos ait. *ecce Elohe tui Israel qui te eduxerūt de terra AEgypti*. Eisdem vtitur verbis quibus vñ fuerant patres eorum in deserto de vitulo aureo ut patet exod. 32. *Posuitque vnum in Beth'el: & alterum posuit in Dan*, pro commoditate populi ad exonerandum eos à conuentu in vnum atque eundē locum, sicut hætenus fuerant obligati ad eundem in Ierusalem. Et factū est verbum hoc in peccatum. Legendum est. *Et fuit res ista in peccatū*. Duo mala simul in hac re fuisse manifestat scriptura. alterum malum culpæ, dicendo, & fuit res hæc in peccatum tam magnum & tam extensum ut infinitas in subsequētibz commemoretur. *ibat enim populus ad adorandum vitulum vsque in Dan*. Parui refert quod Hebraice habetur. *& inierunt populus ante vnum vsque Dan*. Alterum malum pœnæ manifestatur: videlicet longa via ad vnum vitulum, colendum, videlicet vsque Dan. Et scribitur hoc ad manifestandum cæcitatem populi.

Fecitque domum excelforum: & fecit sacerdotes de extremis populis. Parui refert quod Hebraice habetur. *de angulis populi*. Viri non clari describuntur ex angulis: tanquam viri clari nō in angulis, sed in publico versentur: obscuro autem in angulis. Viles itaque viri significantur instituti sacerdotes, quos non erant de filiis Leui. Ad cumulū declinationis à lege Moysi, hoc etiam subiunctum est. *Fecitque Iarobham solennitatem in mense octauo*. Ut nulla ex parte seruaret legem, instituit festum in octauo mense, commodo populis ad conueniendum: ut pote collectis fructibus terræ omnibus. *quintadecima die mensis in similitudinem solennitatis qua erat in Iehuda, & obtulit super altare*. Similitudo significatur ad festum solenne tabernaculorum, quod quintadecima die mensis septimi celebrabatur secundum legem Moysi, *similiter fecit*. Hebraice habetur. *sic fecit in Beth'el, immolando vitulos quos fecerat*, narratur enim executioni mandatum ab ipsomet rege in Beth'el sicut decre-

uerat.

uerat. constituitque in Beth'el sacerdotes excelforum qua fecerat. Et obtulit super altare quod fecerat in Beth'el quintadecima die mensis octauo quem sinxerat de corde suo. Repetendū est. *in mense qui exiit de corde eius*. Ad differentiam mensis septimi, qui decretus est autoritate diuina & non humana adinuentio. ne. & fecit solennitatem filiis Israel, & obtulit super altare adolendo incensum. Ipse rex summi sacerdotis officium assumpsit, adolendo thymiana super altare.

CAPVT XIII.

Et ecce vir Dei. Nomen est Elohim: quod ne oporteat sæpe repetere, intellige in toto hoc capitulo quoties reperitur hic vir Dei. missus enim ad denuncianda diuina iudicia fuit. venit de Iehuda in sermone domini in Beth'el: Iarobham stante iuxta altare & iherificante. Et clamauit contra altare in sermone domini & ait: altare altare sic dixit dominus, ecce filius nascitur domui Dauidis Iosiah nomine. Vide quanto tempore ante prænuñciauit futurum: nam longe post natus est Iosias rex qui hæc adimpleuit. & immolabit super te sacerdotes excelforum qui iherificat super te, & ossa hominum super te incendet. Alludens ad altare dixit sacrificabit ironice: hoc est in detestationem sacrificii vestri sacerdotes ipsos super altare concremabit. quod enim dicitur de sacerdotibus istis, intelligitur de eis non viuīs, sed defunctis quantum ad corpora eorum: illa enim Iosias concremavit super altare illud. Deditque in die illa signum dicendo: hoc est signum quod locutus est dominus, ecce altare scindetur & effundetur cinis qui est super ipsum. Quia longe post futura annunciabatur, ne videretur combinari dat signū præsens, ut credatur futurum. Et in hoc apparet magna Dei benignitas ad monendum & regem & populum ut respicerent.

Cumque audisset rex sermonem viri Dei quem in clamauerat contra altare in Beth'el, extendit Iarobham manum suam de altari dicendo, apprehendite eum: & exaruit manus eius quem extenderat contra eum, & nō potuit retrahere eam ad se. Altare quoque scissum est, & effusus est cinis de altari: iuxta signum quod dederat vir Dei in sermone domini. Et respondit rex & dixit ad virum Dei, deprecare quæso faciem domini Dei tui & ora pro me ut reuertatur manus mea ad me: orauitque vir Dei faciem domini, & reuersa est manus regis ad eum, & fuit sicut prius. Locutus est autem rex ad virum

virum

virum Dei: veni mecum domum & prande, & dabo tibi munera. Dixitque vir Dei ad regem: si dederis mihi dimidium domus tue, non veniam tecum, nec comedam panem nec bibam aquam in loco isto. Sic enim præceptum est mihi in sermone domini dicendo: non comedes panem neque bibes aquam, nec reuerteris per viam qua ieris. Et abiit per aliam viam: & non est reuersus per viam qua venerat in Beth'el.

Propheta autem quidam senex habitabat in Beth'el. De isto scribitur in lib. quarto quod venerat de Samaria ad differenciam antedicti prophetæ qui venerat de Iuda. Appellatur autem iste propheta quia professionem faciebat prophetandi: malus autem apparet ex operibus suis. veneruntque filii eius, & narraverunt ei omnia opera quæ fecerat vir Dei illa die in Beth'el & verba quæ locutus fuerat ad regem narraverunt patri suo. Et locutus est ad eos pater eorum, per quam viam abiit, & ostenderunt filii eius viam per quam abierat vir Dei qui venerat de Iehuda. Et ait filiis suis, sternite mihi asinum: straveruntque ei asinum, & equitavit super eum. Abiitque post virum Dei, & invenit eam sedentem sub terebintho. Hebraice habetur sub quercu, quiescebat enim, utpote lassus. & ait ei, tu es vir Dei qui venisti de Iehuda: & dixit, sum. Dixitque ad eum: veni mecum domum & comede panem. Quis ait: non possum reverti tecum nec venire tecum, nec comedam panem nec bibam aquam tecum in loco isto. Quia locutus est dominus ad me. Iuxta Hebræum habetur. Quia verbum mihi in sermone domini, nec toties repetitur Dei nomen, non comedes panem & non bibes ibi aquam, nec reuerteris per viam qua ieris. Et dixit ei, etiam ego sum propheta sicut tu: & angelus locutus est ad me in sermone domini dicendo, reduc eum tecum in domum tuam & comedat panem & bibat aquam: mentitus est ei. Ecce manifestum de industria mendacium istius prophetæ ex Samaria. Reduxitque eum: & comedit panem in domo eius & bibit aquam.

Cumque sederet ad mensam, factus est sermo domini ad prophetam qui reduxerat eum. Ecce donum prophetiæ datum malo prophetæ. Et clamavit ad virum Dei qui venerat de Iehuda dicendo, sic dixit dominus, pro eo quod inobediens fuisti ori domini & non custodisti mandatum quod præcepit tibi dominus deus tuus, non meus, quia ipse colebat vitulos aureos. Sed reuersus es & comidisti panem & bibisti aquam in loco de quo locutus est ad te, non comedas panem neque bibas aquam. Facilis fuit ad credendum ignoto prophetæ quod reuocasset Deus præceptum. Nec excusabilis

excusabilis erat: quia dimisit certum & adhæsit incerto: diuinum siquidem præceptum ei factum erat certum, reuocatio autem dicta per prophetam Samariæ erat incerta viro Dei. non inferretur cadaver tuum in sepulchrum patrum tuorum. Leuis pœna monstrat veniale fuisse peccatum istius sancti viri: non enim ex intentione, sed deceptus peccauit peccato inobedientiæ.

Cumque comidisset panem & bibisset, stravit ei asinum, prophetæ quem reduxerat. Abiitque, & invenit eum leo in via & occidit eum. Maiori pœna punitus est quàm fuerit reuelata prophetæ Samariæ: nã sola priuatio paterni sepulchri prædicta fuerat, & præter eam punitus est occisione à leone. & erat cadaver eius proiectum in via, & asinus iuxta illud, & leo stans iuxta cadaver. Ad testificandum publicè tum diuinam punitionem inobedientiæ, tum diuinum fuisse sermonem dictum ab isto occiso, effecit deus duo: & quod leo occidit eum, & quod custos tam occisi quàm asini esset leo, ut & ex pœna inobediētis & ex custodia leonina pateret omnibus quod vere Deus miserit illum, verusque fuerit sermo eius, nisi enim vere fuisset diuinus sermo, non fuisset punitus ipse transgressor illius sermonis, ipse enim met dixerat inter alia fuisse sibi mandatum à Deo ne comederet & biberet ibi. Et ne ascriberetur occisio illius causis secundis, sed diuino iudicio, adiunctum est miraculum leoninæ custodiæ tum cadaveris ut sepeliretur, tum asini ut portaret cadaver ad sepulchrum: ut omni ex parte pateret fuisse illum verè missum à Deo. nam & sic adimpleta quoque est prophetia reuelata prophetæ ex Samaria.

Et ecce transeuntes viderunt cadaver proiectum in via, & leonem stantem iuxta cadaver: veneruntque & locuti sunt in civitate in qua propheta senex manebat. Audiuitque propheta qui reduxerat eum de via & ait: vir Dei est qui inobediens fuit ori domini, & tradidit eum dominus leoni & confregit eum & occidit eum, iuxta verbum domini quod locutus est ei. Hæc vltima verba (iuxta verbum domini &c.) nō referuntur ad occisionem, sed ad inobedientiam, neutri enim reuelata fuerat huiusmodi occisio: sed viro Dei reuelatū fuerat, ut nō comederet neque biberet ibi & secundum hunc sermonem diuinum inobediens inuentus est: quia non paruit ei. Locutusque est ad filios suos dicendo, sternite mihi asinum, & straverunt. Et abiit, & invenit cadaver eius proiectum in via, & asinum & leonem stantes iuxta cadaver: non com-

dit leo cadaver, neque confregit asinum. Tulitque propheta cadaver viri Dei. Intelligens mysterium, non timuit leonem: & opus humanitatis exhibuit viro Dei tollendo cadaver eius. & posuit illud super asinum & resedit illud: venitque ad civitatem propheta senex ad plangendum & sepeliendum eum. Et posuit cadaver eius in sepulchro suo. Ecce adimpleta prophetia priuationis proprii sepulchri. & planxerunt super eum, huius frater mi. Cūque sepelisset eum, dixit ad filios suos: cū mortuus fuero sepelite me in sepulchro in quo vir Dei sepultus est, & iuxta ossa eius ponite ossa mea. Hinc apparet quod propheta iste ex Samaria, cultor erat vitulorum aureorum. nam propterea cavet ne ossa sua comburerentur à Iosia cum aliis comburēdis ab eodem iuxta verbum viri Dei: hæc enim ratio subiungitur. cogitavit enim quod & evenit: videlicet quod Iosia intactum relicturus esset sepulchrum viri Dei. Profeculo enim venit sermo quem exclamavit in sermone Domini contra altare quod est in Beth'el. & contra omnes domos excelforum quæ sunt in civitatibus Sameron. Videns adimpletam revelationem sibi factam de sepulchro viri Dei, & diuinum miraculum adhibitum pœnæ viri Dei, credidit verum Dei prophetam fuisse illum occisum, & ventura esse quæ prædixit.

Post verbum hoc non est reuersus Iarobham à via sua mala. Obstinatio Ierobham describitur, quod visis tot miraculis in testimonium diuini nunci non respuit. sed e contrario. Legendum est, & reuersus est à Beth'el. fecit de nouissimis populi. Hebraice habetur. & fecit de angulis populi sacerdotes excelforum. Præter sacerdotes institutos in aris vitulorum aureorum, narratur instituti sacerdotes excelforum. delectabatur enim populus sacrificare in locis excelsis & amœnis ubi erant arbores. Et hoc ad cumulum peccati Ierobham dicitur: cōmōditate enim per hoc dedit populo sacrificandi ubique in locis delectabilibus, qui volebat, implebat manum suam, & erat sacerdos excelforum. Per adimpletionem manus consecratio sacerdotis significatur ad instar sacerdotum legalium, qui fiebant vñctione manus. ipsa enim vñctio impletio manus dicitur. Et intellige sacerdotes excelforum sacrificare in honorem eorundem vitulorum, quemadmodum Israelitæ consueverant in excelsis immolare Deo. Et propter hanc causam peccauit domus Iarobham. iuxta Hebræum habetur. Et fuit sicut res ista in peccatum domus Iarobham. Res ista demonstrat gesta Ierobham

Ierobham circa hanc idolatriam vniuersa: fuerunt enim imputata in peccatum domus eius secundum manifestam pœnam in hoc mundo. de qua subiungitur. & eversa est & deleta. iuxta Hebræum habetur. & ad destruendum & ad destruendum est superficies terræ. Verū aduerte quod Hebraico more maius præponitur minori nā peius significat primum destruere quàm secundum, si hebraicæ dictiones pensentur: pœna enim hæc subsecuta inferius scribitur.

CAPVT XIII.

IN tempore illo egrotavit Abi'ia filius Iarobham. Dixitque Iarobham ad vxorem suam, surge quæso & muta habitum & non cognoscatur quod sis vxor Iarobham: & vade in Silo, ecce ibi est Achi'ia propheta qui locutus est mihi quod regnaturus essem super populum hunc. Tolleque in manu tua decem panes & crustulas. Aiunt panem quidem, sed quadam speciali forma factum tanquam pictum significari per crustulam. & lagenam mellis & vade ad eum: ipse indicabit tibi quid futurum sit puero. Et fecit sic vxor Iarobham, & surrexit & iuit in Silo, & venit in domum Achi'ie: at Achi'ia non poterat videre, quia caligauerant oculi eius præ senectute eius.

Dixit autem dominus ad Achi'iam: ecce vxor Iarobham venit ut consulat te super filio suo qui egrotat, hæc & hæc loqueris ei: & cum intrabit se esse aliam simulabit. Cūque audisset Achi'ia sonitum pedum eius introeuntis in portam, dixit: ingredi vxor Iarobham, cur aliam te esse simulas? & ego missus sum ad te durus nuncius. Vade dic ad Iarobham: sic dixit dominus Deus Israel, pro eo quod exaltasti te de medio populi & dedi te ducem super populum meum Israel. Et scidi regnum de domo David, & dedi illud tibi: & non fuisti sicut seruus meus David, qui custodiuit mandata mea & qui ambulauit post me in toto corde suo, ad faciendum tantum quod rectum erat in oculis meis. Sed operatus es male præ omnibus qui fuerunt ante te: & iniusti & fecisti tibi deos alienos & constables ad irritandum me. Verè peius fecit Ierobham quàm quicumque alius non solum rex, sed etiam cuiuscunque conditionis in Israel. ingratisimus enim Deo, coegit regnum ad idolatriam perpetuam quod ante ipsum nullus fecerat. Et quod amplius est, me autem proiecisti post tergum tuum. Minus postea peccauerunt Samaritani, qui colentes deos colebant quoque summum Deum. Et minus quoque peccauerat Salomō: qui nō reliquit cultum veri Dei quāuis sacrificauerit aliis

nee coegit populū ad recessum à cultu veri Dei: sed tu reliquisti cultum meum & coluisti deos alios. Idcirco ego adducam mala super domum Iarobham, & excidam de Iarobham mingen-tem ad parietem. hoc est nemine excepto. & clausum & nouissimum in Israel. Hebraice habetur. & retentum & derelictum in Israel. Punienda prædicitur non solum domus Ieroboham, sed vniuersitas Israelis, ab associatis vsque ad derelictos. dictio enim interpretata retentum non significat retentos vi, sed frequenti cœtu functos. explicantur enim omnes Israelitæ puniendi nominando hæc duo genera: videlicet tuētium se cœtu & derelictorū. & mundabo reliquias domus. Hebraice habetur. post domū Iarobhā. sed interpres pro post posuit reliquias. sicut mandari solet finis vsque ad purum. Litera ista dupliciter legitur: quia dictio interpretata finis anceps est ad sterces vel ad dentem. si enim in sensu vulgaræ æditionis legitur, sententia plana significatur succidendos esse posteros domus Ieroboham vsque in finem (hoc est penitus) quæadum succiditur sterces. Si vero legitur. & succidā post domum Iarobhā sicut destruet dens vsq; ad finire summ. sententia hæc relata ad consumptionem Israelis, cōsona inuenitur. vt post domū Ieroboham punitam, Israel significetur succidendus paulatim, quemadmodum destruitur cibus dentibus molitus vsque quo finiatur. huiusmodi enim pœnā regni Israel euētus comprobauit: vt testantur subiuncta in hoc libro & quarto. Mortuum de Iarobham in ciuitate, comedent canes, & mortuum in agro, comedent aues cæli: quia dominus locutus est. Tu autem surge. vade in domum tuam: in introitu pedum tuorū in ciuitatem, morietur puer. Et planget cum totus Israel & sepeliet eum: iste enim solus inferetur de Iarobham in sepulchrum. Intellige solus nō incluso ipso Ieroboham: propterea enim dicitur de Ierobohā. quia inuentus est super eo sermo bonus à domino Deo Israel. Legendum est. eo quod inuenta est in eo res bona ad Iehouah Elohe Israel in domo Iarobham. Quid autem fecerit iste boni, nō est authentica traditum scriptura. Cōstituet autem sibi dominus regem super Israel. Prophetatur rex Bahasa de quo in sequēti erit capitulo sermo. qui percutiet domum Iarobham in hac die & in hoc tempore. Hebraice habetur. hac die, & quid etiam nunc? Non ad ipsam percussioem, sed ad percutiendos refertur hoc tempus. & est sensus quod Bahasa futurus rex, excidet domum Ieroboham non quo ad successuros longe post, sed hodie, immo

immo sed nunc viuentes. prædicit enim infra tam breue tempus excidendam esse domum Ieroboham ab illo rege vt etiā illi qui sunt viui nunc ex domo Ieroboham, excidendi sint. Et percutiet dominus Israel sicut moueri solet arundo in aqua. Redit ad pœnam Israelis describendam duplicem. alteram quo ad reges quod percutietur Israel hac plaga vt agitetur varia promotione regum quemadmodum agitur arundo: hoc est multitudo arundinum in aquis nascentium, quæ sunt fragiliores aliis arundinibus. Et hæc pœna experientia comprobata est. ita quod in regno Iudæ stabilis erat successio regū ex domo Dauidis: in regno autē Israelis varia valde fuit vīrpatio regni, modō ab isto, modō ab illo. & euellet Israël de terra bona hac quam dedit patribus corū. Altera pœna expulsionis Israelis de terra promissionis prædicitur. & disperget eos trans flumen. Euphrates significatur. eo quod fecerunt lucos suos. pro cultu idolorum. irritantes dominum. Et tradet Israelē propter peccata Iarobham, qui peccauit & qui peccare fecit Israel. Libra quā graue fuerit peccatū Ieroboham, quod propter illud effusum in populo, eiectus est vniuersus populus Israel de terra sua.

Surrexit itaque vxor Iarobham, & abiit & venit Thirzani: ipsaq; ingrediente limen domus puer mortuus est. Nō caret quaestione tempus mortis istius iuuenis: eo quod propheta dixerat matri eum moriturum veniente pede eius ad ciuitatem, modo autem narratur obitus ingrediente illa limen domus: tardior enim videtur obitus quā prædictus fuerat. Solutio est quod pro eodem tempore supputatur tempus totum ab ingressu mulieris in ciuitatem vsque ad ingressum in domum propriam, tanquam quoddam præsens confusum: & eo magis quod rex (vt par est credere) in platea portæ ciuitatis (vt pote nobiliore loco) habitabat. Et sepelietur ac planctum eum totus Israel: iuxta sermonem domini quem locutus fuerat in manu serui sui Achiahu propheta.

Reliquum autem verborum Iarobham, quomodo pugnavit & quomodo regnavit: ecce scripta sunt in libro verborum dierum. hoc est in annalibus. regum Israel. Et simile intellige cum similis scribitur sententia de libro verborum dierum regū Iudæ, ne oporteat idem sæpe repetere. Dies autem quibus regnavit Iarobham, viginiduo anni sunt: dormitq; cū patribus suis, & regnavit Nadab filius eius pro eo.

Porro Rechabham filius Selomonis regnavit in Iehuda: filius quadraginta & vnus annorum erat Rechabham cum regnare cepit, & decem & septem annis regnavit in Ierusalaim ciuitate quam elegit dominus vt poneret nomen suum sibi ex omnibus tribubus Israel: & nomen matris eius Nahama Hammonithi. Non saltat author libri, sed propositum exequitur: videlicet scribere alternatim succedentes reges in regnis duobus, Iude & Israel. Et fecit Iehuda malum in oculis domini, post triennium, vt paralipomenon supplet, & irritauerunt eum super omnibus. Legendum est, plus omnibus que fecerunt patres eorum in peccatis suis quibus peccauerunt. Et istud plus manifestatur per subiuncta. Aedificaueruntque etiam ipsi sibi excelsa & statuas & lucos: super omnem collem excelsum, & subter omnem arborem frondosam, vt hinc pateat manifesta idolatria. Et etiam effemurati fuerunt in terra: fecerunt secundum omnes abominationes gentium quas eiecit dominus a facie filiorum Israel. Quemadmodum meretrix a scriptura appellatur parata, ita puer meritorius appellatur paratus. Vide in quantam proruperunt excitatem, vt pueros meritorios publicè haberent in terra sancta, imitantes abominationes ethnicorum.

In quinto autem anno regis Rechabham, ascendit Sisac rex Aegypti contra Ierusalaim. Nō caret ratione quod Ieroboham rex Israel prouocauerit Sisac ad quē confugerat olim, vt inuaderet regnum Iudæ. Deus autem vsus est illo ad puniendū populum suum. Et tulit thesauros domus domini & thesauros domus regis, & omnia tulit: tulitque omnia scuta aurea que fecerat Selomo, mitigante Deo pœnam: vt scribitur in 2. paralipo. ca. 12. Et fecit rex Rechabham pro eis scuta area: & tradidit ea in manu principum cursorum, custodientium portam domus regia. Cūque ingrederetur rex domum domini. Hinc apparet quod Roboham rex Iudæ non deseruit cultum summi Dei, portabant ea cursores, & reportabant ea ad cameram cursorum.

Reliquum autem verborum Rechabham & omnia que fecit: nūne ipsa scripta sunt in libro verborum dierum regum Iehudæ: Fuitque bellum inter Rechabham & Iarobham omnibus diebus. Dormiuitque Rechabham cum patribus suis, & sepultus est cum eis in ciuitate Dauid: & nomen matris eius Nahama Hammonithi, & regnavit Abi iam filius eius pro eo.

CAP.

In anno decimo octauo regni Iarobham filij Nebat, regnavit Abi iam super Iehudam. Tribus annis regnavit in Ierusalaim: & nomen matris eius Mahacha filia Abisalom. Quod ideo annotauerim, ne legas Abisalo, sed Abisalom: Ambulantque in omnibus peccatis patris sui quæ fecerat ante eum: nec fuit cor eius perfectum cum domino Deo suo, sicut cor Dauid patris eius. Sed propter Dauid dedit dominus Deus eius ei lucernam in Ierusalaim, vt suscitarèt filium eius post eum, & vt stare faceret Ierusalaim. Apertè dicitur quod non propter paterna merita regnavit iste, sed propter merita Dauidis. Eo quod fecisset Dauid rectum in oculis domini: & non declinasset ab omnibus que præceperat ei omnibus diebus vitæ suæ, excepto sermone Viri Ethæi. Rectius legeretur, præter rē Viri iæ Chishei. Sed quæstio surgit de veritate huius sententiæ: nam quicquid sit de aliis peccatis Dauidis quæ scriptura non apertè manifestat fuisse peccata, perspicuum est narratum illius peccatum numerando populum: propter quod tam sæua pestis occidit septuaginta millia virorum triduo: vt superius in calce secundi libri scriptum est, quomodo igitur verificatur Dauidem omnibus diebus vitæ suæ seruasse omnia diuina præcepta nisi in re Viri Ethæi, quæ commisit & adulterium & homicidium? Solutio est quod scriptura hoc in loco loquitur de peccatis enormibus. Ita quod non est sensus Dauidem in sola re Viri Ethæi peccasse, sed in sola ipsa peccasse enormiter, alia enim Dauidis peccata, quauis grauiora, non tamen enormia fuerunt. Nam peccatum numerationis populi tam grauius punitum, fuit peccatum vanitatis & ignorantie, vanitatis quidem quo ad affectum: ignorantie autem quo ad non seruata legem decernentem debere solui medium sicuti à quolibet numerato, Bellumque fuit inter Abi iam & Iarobham omnibus diebus vitæ eius. Reliquum autem verborum Abi iam & omnia que fecit, nonne ipsa scripta sunt in libro verborum dierum regum Iehudæ? fuitque prælium inter Abi iam & inter Iarobham. Hoc prælium diffuse scribitur secundi Paralipomenon decimotertio, vbi confidentia istius Abi iam in summo Deo narratur causa præclaræ victoriæ. Et dormiuit Abi iam cum patribus suis, & sepelierunt eum in ciuitate Dauid: regnavitque Asa filius eius pro eo.

A Nnoque vigesimo Tarobham regis Israel, regnavit Asa super Iehudam. Occurrit quaestio: quia in principio huius capituli scriptum est quod anno decimo octavo regni Ierobham regnavit in Ierusalem Abias, & quod tribus annis regnavit: quomodo igitur verificatur quod filius eius regnavit in anno vigesimo regni Ierobham? Solutio est quod ipse annus decimo octavus supputatur primus annus regni Abiae: & sic triennium eius duravit usque ad calcem anni vigesimi regni Ierobham, ita tamen quod in calce eiusdem vigesimi anni incepit regnare filius eius. non enim oportet tres illos annos intelligere perfecte completos. Et simili modo recolito concordare annos succedentium regum ubi similis dissonantia occurrerit, ne sit opus similia semper repetere. Et quae draginta & vno annis regnavit in Ierusalem: & nomen matris eius Mahacha filia Abisalom. Aduerte quod altera est haec Mahacha à superius scripta: illa enim fuit mater Abiae, ista vxor eius. Et quoniam filiae fuerunt eiusdem patris & eiusdem nominis, apparent vna, pater enim & filius acceperunt duas sorores eiusdem nominis. Fecitque Asa rectum in oculis domini, sicut David pater eius. Et irasire fecit effeminatos de terra. Meritorij significantur pueri, & amouit omnes sordes idolorum quae fecerant patres eius. Et etiam Mahacham matrem suam amouit ne esset princeps in sacris primum & in loco eius quem consecraverat. Hebraice habetur, quae fecit horrendum in quercu. Verum honesto vocabulo scriptura narrat turpe idolum quod vulgata editio explicat. Amouit itaque Asa matrem suam à principatu huiusmodi cultus, vel etiam à principatu absolute in poenam huius peccati. subuertitque specum eius & confregit simulachrum turpissimum. Hebraice habetur, & incidit Asa horrendum eius, & combussit in torrente Cid'ron. Lucum seu quercum cum horrenda forma turpitudinis, succidisse & combussisse (vt penitus extingueretur huiusmodi nequitia) narratur. Excelsa autem non abstulit. Hebraice habetur. Et excelsa non amouerunt. Et est sermo de excelsis in quibus sacrificabatur Deo vero. Et significanter dicitur non amouerunt, vt intelligamus populum fuisse in causa quare non fuerint ablata excelsa. rex enim permitendum hoc populo censuit: ne delectatio immolandi in excelsis, abduceret eos à cultu Dei ad idolatriam. verumtamen cor Asa fuit perfectum cum Domino omnibus diebus eius. quantum ad cultum solius summi Dei. quantum ad minorem fiduciam

ciam in fine vitae suae monstrauerit se habere in Deo quam habere debuisset: & aliter etiam peccauerit, vt Paralipomenon manifestat. Et intulit ea quae sanctificauerat pater eius & voverat in domum domini. Hebraice habetur. Et intulit sanctificationes patris sui & sanctificationes domus domini: argentum & aurum & vasa. Duo genera dicatorum Deo auri argenti & vasorum narratur illata: videlicet dicata ab Abia patre eius, & ea quae erant ipsius templi.

Bellum autem fuit inter Asam & Bahasam regem Israel omnibus diebus eorum. Ascenditque Bahasa rex Israel in Iudam. Legendum est. Et ascendit Bahasa rex Israel super Iehudam. Nec dicitur quod rex Israel venerit in territorium Iudae, sed supra illud: hoc est ad locum quasi portam territorij Iudae: vt subiuncta insinuat. & edificauit Ramam. Dictionem Hebraicam reliquerunt: cum latine potuissent dicere, excelsa ad non dudum egredientem & ingredientem Asa regi Iehudae. narratur enim quod edificauit aedificia excelsa iuxta introitum regni Iudae vt nec ingressus nec egressus tutus esset. Tulit itaque Asa totum argentum & aurum quae remanserant in thesauris domus domini, & in thesauris domus regis, & dedit ea in manu seruatorum suorum. Haec est minor fiducia regis Asae in vero Deo: de qua reprehensus à propheta postea narrabitur. misitque ad Benadab. corrupta est litera: legendum est, ad Benhadad filium Tab'rimmon filij Chex'ion regem Syriae qui habitabat in Damasco dicendo Nec sonat Ben'hadad nomen proprium, sed filium Hadad. Et forte est nomen proprium, sicut Barptolomaeus quod sonat filium Ptholomaei. certum est quod nos utimur Ben'hadad pro nomine proprio. Fodus est inter me & te, inter patrem meum & patrem tuum: ecce misi tibi munus argentum & aurum, vade irrita factus quod habes cum Bahasa rege Israel & recedat à me. Minus dicitur & plus significatur: videlicet vt bellum moueat contra regem Israel ad hoc vt recedat à cepta aedificatione. Acquieuitque Ben'hadad regi Asae: & misit principes exercitus sui in ciuitates Israel, & percussit He'ion & Dan & Abel'beth Mahacham, & totam Chinneroth cum tota terra Naphthali. Quod cum audisset Bahasa, intermisit aedificare Ramam: & reuersus est Thirzani. Rex autem Asa misit nuncium per totum Iehudam, nemo sit excusatus, ab opere hoc tollendi omnia de aedificiis excelsis inceptis à rege Israel: vt celeriter tam destructio quam vectio fieret tunc cum pro se habebat regem Syriae contra regem Israel

Israel. & tulerunt lapides Rama & ligna eius quibus edificauerat Bahasa, & extruxit ex eis rex Ase Ghebah Bin'iamin & Mix pam.

Reliqua autem omnium verborum Ase & tota fortitudo eius & omnia quae fecit & ciuitates quas extruxit: nonne ipsa scripta sunt in libro verborum dierum regum Iehude? vetuntamen tempore senectutis sua doluit pedes. Diffuse hoc scribitur in Paralipomenon. Dormiuitque Ase cum patribus suis, & sepultus est cum eis in ciuitate Dauid patris sui: & regnauit Iehosaphat filius eius pro eo.

NAdab vero filius Iarobham regnauit super Israel anno secundo Ase regis Iehude: & regnauit super Israel duobus annis. Et fecit malum in conspectu domini: ambulauitque in via patris sui, & in peccato eius quo peccare fecit Israel. Insidiatus est autem. In Hebraeo habetur. Et colligauit. hoc est coniurationem fecit multorum. contra eum Bahasa filius Ach'ie de domo Isaschar. Ecce translatio regni Israel de tribu Ephraim in tribu Isachar. & percussit eum Bahasa in Gibbethon quae est Pelisthinorum: Nadab enim & totus Israel obsidebant Gibbethon. In castris militaribus occisus Nadab rex a Bahasa narratur: ad insinuandum quod Bahasa capita exercitus secum habebat, & facile ibidem vsurpare sibi regnum poterat. Interfecitque eum Bahasa in anno tertio Ase regis Iehude: & regnauit pro eo. Cumque regnaret percussit totam domum Iarobham, non dimisit aliquam animam de Iarobham donec deleret eum: iuxta verbum domini quod locutus fuerat in manu serui sui Ach'ie Silonita. Propter peccata Iarobham, qui peccauit & qui peccare fecit Israel, in irritatione eius qua irritauit dominum Deum Israel. Ecce impleta propheta Ahia de deletione domus Ieroboha scripta in praecedenti capitulo. Reliqua autem verborum Nadab & omnia quae fecit: nonne ipsa scripta sunt in libro verborum dierum regum Israel.

Fuitque bellum inter Asam & Bahasam regem Israel omnibus diebus eorum. Anno tertio Ase regis Iehude regnauit Bahasa filius Ach'ie super totum Israel in Thirza viginti quatuor annis. Nota hanc literam iunctam praecedenti, videlicet quod duntaxat anno secundo & tertio regni Ase regnauit Nadab & successor eius Bahasa in calce quoque eiusdem tertij anni Ase incepit regnare: quoniam hinc clare habetur quod Bahasa regnum non transiuit vigesimum septimum annum regni Ase regis Iudae. & hoc propter quaestionem emerfuram in principio 16. cap. 2. Paralipomenon. Et fecit malum in oculis domini:

domini: ambulauitque in via Iarobham, & in peccato eius quo peccare fecit Israel.

CAPVT. XVI.

Actus est autem sermo domini ad Iehu filium Chanani, contra Bahasam dicendo. Pro eo quod exaltauit te de puluere, & posuit te ducem super populum meum Israel: & ambulasti in via Iarobham & peccare fecisti populum meum Israel irritando me in peccatis eorum. Ecce ego demetam posteriora Bahasa & posteriora domus eius. Parui refert quod Hebraice habetur. Ecce ego destruens posteros Bahasa & posteros domus eius: & dabo domum tuam sicut domum Iarobham filij Nebat. Mortuum Bahasa in ciuitate comedent canes: & mortuum ei in agro comedent volucres caeli. Similis poena praedicitur ab Iehu propheta illi quae praedicta fuerat ab Ahia propheta. Reliqua autem verborum Bahasa & quae fecit & fortitudo eius: nonne ipsa scripta sunt in libro verborum dierum regum Israel? Dormiuitque Bahasa cum patribus suis, & sepultus est in Thirza: & regnauit Ela filius eius pro eo. Cum autem in manu Iehu filij Hanani propheta verbum domini factum esset contra Bahasam & contra domum eius. Iuxta hebraicum habetur. Et etiam in manu Iehu filij Chanani propheta verbum Iehouah fuit ad Bahasam & ad domum eius & super omne malum quod fecit in oculis domini irritando eum in opere manuum suarum, ut esset sicut domus Iarobham. Narratur quod etiam loquente Iehu propheta ad Bahasam regem & domum eius, & praedicente diuinam ultionem, praeseuerauit iniquitas Bahasa & domus eius. hunc enim sensum monstrat contextus dicendo & etiam & c. ob hanc causam occidit eum. Iuxta Hebraicum habetur. & pro quo percussit eum. Pronomen eum demonstrat Ieroboham cum domo eius. narratur enim quod Iehu propheta manifestauit regi Bahasa pro qua causa percussit Deus domum Ieroboham, ut vel ab exemplo disceret respicere. Quod autem in vulgata editione subditur. hoc est Iehu filium Hanani prophetam. non habetur in hebraica veritate.

Anno vigesimo sexto Ase regis Iehude regnauit Ela filius Bahasa super Israel in Thirza duobus annis. Aduerte prudens lector hanc supputationem annorum regni Ase relatiue ad Elam filium Bahasa, propter quaestionem relictam in calce praecedentis capituli. Et rebellauit. Hebraice habetur. Et colligauit contra eum seruus eius Zimri, conspiratio siquidem

siquidem significatur. dux medice partis equitum. Parui refert q̄
hebraicè habetur. *curruū*. erat enim princeps medietatis cur-
ruum: & cum suis coniurauit aduersus Elam regem. *et atque*
in Thirza bibens & temulentus in domo Arxa præfecti Thirza.
Hebraice habetur. *qui super domum in Thirza*. Narratur locus
in quo rex non solum ebrius, sed etiam bibens occisus est in-
fra annum vigesimumseptimum regni Azæ. Venitque *Zimri*
& percussit eum & occidit eum, in anno vigesimosextimo Asæ regis
Iehudæ: & regnavit pro eo. Cuiq̄; regnaret & sederet super solium
eius, percussit totam domum Bahasæ, non dimisit ei mingentem ad
parietem: & propinquos eius & amicos eius. Deleuitque *Zimri* to-
tam domum Bahasæ: iuxta verbum domini quod locutus fuerat ad
Bahasam in manu Iehu propheta. Propter omnia peccata Bahasæ
& peccata Ela filii eius: qui peccauerunt & qui peccare fecerunt
Israel. irritando dominum Deum Israel in vanitatibus suis. Sta-
tim deus per hunc regem septem dierum percussit omnē do-
mum regis Bahasæ iuxta prophetiam Iehu. Reliqua autē ver-
borum Ela & omnia quæ fecit: nonne ipsa scripta sunt in libro ver-
borum dierum regum Israel?

ANno vigesimosextimo Asæ regis Iehudæ, regnavit *Zimri* septi-
diebus in Thirza: porro populus obsidebat Gibbethon ciuita-
tem Pelisthinorum. Audiuitq̄; populus conspirasse *Zimri* & etiā ve-
cidisse regem: & regem fecit totus Israel *Homri* principem exerci-
tus super Israel in die illa in castris. Ascendit ergo *Homri* & totus
Israel cum eo de Gibbethon: & obsederunt Thirzam. Videns autem
Zimri quod expugnanda esset ciuitas. Hebraice habetur, quod ce-
pta fuit ciuitas. tunc enim desperauit. venit ad palatium. defi-
cit. domum regis. quam occupauerat. & combussit super se domum
regis igni et mortuus est. Vere exercebat deus iudicia sua in hos
reges. comburendo etiam regiam domum. Propter peccata sua
quibus peccauit, faciendo malum in oculis domini: ambulando in via
Iarobham, et in peccato eius quo fecit peccare Israel. Reliqua au-
tem verborum *Zimri* & insidiarum eius & tyrannidis. Iuxta Heb-
ræum habetur. & cōiuratio eius qua coniurauit: nonne ipsa scri-
pta sunt in libro verborum dierum regum Israel? Modus seruatur
in illa coniuratione aduersus regem Elam, narratur scriptus
in annalibus regum Israel.

Tunc diuisus est populus Israel in duas partes: dimidium popu-
li erat post *Thibni* filium Ghinath vt constitueret eum regem. & di-
midium post *Homri*. Præualuit autem populus qui erat post *Homri*
populo

populo qui erat post *Thibni* filium Ghinath: mortuusq̄; est *Thibni*, &
regnavit *Homri*. Anno trigessimoprmo Asæ regis Iehudæ, regnavit
Homri super Israel duodecim annis. Circa quadriennium ergo
durauit diuisio Israelis. nā vigesimosextimo anno regni Asæ
occisus est Ela & combussit se *Zimri*: creatusq̄; fuit ab exer-
citu *Homri* in regem, sed non receptus nisi à media parte Is-
raelis, reliqua media parte aduente vt regnaret *Thibni*. in
Thirza regnavit sex annis. reliquis autem sex in Samaria. tran-
sulit enim sedem regiam ex Thirza in Samariam, quam ipse
ædificauit in monte empto à *Semer*. Emitq̄; montem *Someron* à
Semer duobus talentis argenti, & ædificauit montem, & vocauit
nomen ciuitatis quam ædificauit nomine *Semer* domini montis *So-
meron*. Fecit autem *Homri* malum in oculis domini: & operatus est
requirit super omnes qui fuerunt ante eum. Quid plus mali fece-
rit *Homri*, non inuenio scriptum authenticè. certum tamen
est quod grauius peccatum eius fuit, pro quanto viderat tot
vltiones diuinas in prædecessores & prædictas à prophetis &
adimpletas. Ambulauitq̄; in omni via *Iarobham* filij *Nebat*, & in
peccato eius quo peccare fecit Israel irritando dominū deū Israel
in vanitatibus suis. Reliqua autem verborum *Homri* & omnia quæ
fecit & fortitudo eius quæ fecit: nonne ipsa scripta sunt in libro ver-
borum dierum regum Israel? Dormiuitque *Homri* cum patribus suis,
& sepultus est in *Someron*: & regnavit *Ach'ab* filius eius pro eo.

Ach'ab vero filius *Homri* regnavit super Israel anno trigesimo-
oçtauo Asæ regis Iehudæ. Hinc clare apparet quod duodecim
anni regni *Homri* supputantur ab anno vigesimosextimo
Asæ quo regnavit super mediā partem regni Israel, & nō ab
anno trigessimoprmo quo regnavit super totū regnū Israel.
supputato enim in so vigesimosextimo secundū partē & tri-
gesimooçtauo secundū partem inuenit regnasse annis duo-
decim. regnavitque *Ach'ab* filius *Homri* super Israel in *Someron*
vigintiduo annis. Et fecit *Ach'ab* filius *Homri* malū in oculis do-
mini super omnes qui fuerunt ante eum. Nec suffecit ei. Iuxta heb.
Habe. Et fuit leue ambulare eius in peccatis *Iarobhæ* filij *Nebat*.
Vide augmentum criminis: pro leui duxit *Achab* idolatriam
Ierobohæ in vitulis aureis &c. & deos accumulauit. tulitque
uxorem *Izebel* filiam *Ethbabal* regis *Sidoniorum*, & abiit et serui-
uit *Bahal*, et adorauit eum. Quia occasione vxoris seruiuit *Ba-
hal*, ideo scriptura cum tanta detestatione narrat nuptias
eius cum *Izebel* filia regis *Sidoniorum*. Et crexit aram *Baha-
li*. in

siquidem significatur, dux mediæ partis equitum. Parui refert q̄
hebraicè habetur. *currus*. erat enim princeps medietatis cur-
rum: & cum suis coniurauit aduersus Elam regem. *eratque*
in Thirza bibens & temulentus in domo Arza præfecti Thirza.
Hebraicè habetur. *qui super domum in Thirza*. Narratur locus
in quo rex non solum ebrius, sed etiam bibens occisus est in-
fra annum vigesimumseptimum regni Aza. Venitque Zimri
& percussit eum & occidit eum, in anno vigesimosextimo Aza regis
Iehuda: & regnavit pro eo. Cumq̄ regnaret & sederet super solium
eius, percussit totam domum Bahasa, non dimisit ei mingentem ad
parietem: & propinquos eius & amicos eius. Delenitque Zimri to-
tam domum Bahasa: iuxta verbum domini quod locutus fuerat ad
Bahasa in manu Iehu prophete. Propter omnia peccata Bahasa
& peccata Ela filii eius: qui peccauerunt & qui peccare fecerunt
Israel. irritando dominum Deum Israel in vanitatibus suis. Sta-
tim deus per hunc regem septem dierum percussit omnè do-
mum regis Bahasa iuxta prophetiam Iehu. Reliqua autè ver-
borum Ela & omnia quæ fecit: nonne ipsa scripta sunt in libro ver-
borum dierum regum Israel?

Anno vigesimosextimo Aza regis Iehuda, regnavit Zimri septo
diebus in Thirza: porro populus obsidebat Gibbethon ciuita-
tem Pelisthinorum. Audiuitq̄ populus conspirasse Zimri & etiã oc-
cidisse regem: & regem fecit totus Israel Homri principem exerci-
tus super Israel in die illa in castris. Ascendit ergo Homri & totus
Israel cum eo de Gibbethon: & obsederunt Thirzam. Videns autem
Zimri quod expugnanda esset ciuitas. Hebraicè habetur, quod ca-
pta fuit ciuitas. tunc enim desperauit. venit ad palatium. defi-
cit. domum regis. quam occupauerat. & combussit super se domus
regis igni et mortuus est. Vere exercebat deus iudicia sua in hos
reges, comburendo etiam regiam domum. Propter peccata sua
quibus peccauit, faciendo malum in oculis domini: ambulando in via
Iarobham, et in peccato eius quo fecit peccare Israel. Reliqua au-
tem verborum Zimri & insidiarum eius & tyrannidis. iuxta He-
bræum habetur. & cõiuratio eius qua coniurauit: nonne ipsa scri-
pta sunt in libro verborum dierum regum Israel? Modus seruatus
in illa coniuratione aduersus regem Elam, narratur scriptus
in annalibus regum Israel.

Tunc diuisus est populus Israel in duas partes: dimidium popu-
li erat post Thibni filium Ghinath vt constitueret eum regem. & di-
midium post Homri. Præualuit autem populus qui erat post Homri
populo

populo qui erat post Thibni filii Ghinath: mortuusq̄ est Thibni, &
regnavit Homri. Anno trigessimoprimo Aza regis Iehuda, regnavit
Homri super Israel duodecim annis. Circa quadriennium ergo
durauit diuisio Israelis. nã vigesimosextimo anno regni Aza
occisus est Ela & combussit se Zimri: creatusq̄ fuit ab exerci-
tibus Homri in regem, sed non receptus nisi à media parte Is-
raelis, reliqua media parte adnente vt regnaret Thibni. in
Thirza regnavit sex annis. reliquis autem sex in Samaria. tran-
stulit enim sedem regiam ex Thirza in Samariam, quam ipse
ædificauit in monte empto à Semer. Emitq̄ montem Someron à
Semer duobus talentis argenti, & ædificauit montem, & vocauit
nomen ciuitatis quam ædificauit nomine Semer domini montis So-
meron. Fecit autem Homri malum in oculis domini: & operatus est
nequiter super omnes quos fuerunt ante eum. Quid plus mali fece-
rit Homri, non inuenio scriptum authenticè. certum tamen
est quod grauius peccatum eius fuit, pro quanto viderat tot
vitiones diuinas in prædecessores & prædictas à prophetis &
adimpletas. Ambulauitq̄ in omni via Iarobham filij Nebat, & in
peccato eius quo peccare fecit Israel irritando dominum deum Israel
in vanitatibus suis. Reliqua autem verborum Homri & omnia quæ
fecit & fortitudo eius quæ fecit: nonne ipsa scripta sunt in libro ver-
borum dierum regum Israel? Dormiuitque Homri cum patribus suis,
& sepultus est in Someron: & regnavit Ach'ab filius eius pro eo.

Ach'ab vero filius Homri regnavit super Israel anno trigesimo-
octauo Aza regis Iehuda. Hinc clare apparet quod duodecim
anni regni Homri supputantur ab anno vigesimosextimo
Aza quo regnavit super mediã partem regni Israel, & nõ ab
anno trigessimoprimo quo regnavit super totũ regnũ Israel.
supputato enim ipso vigesimosextimo secundũ partẽ & tri-
gesimooctauo secundũ partem inueniẽt regnasse annis duo-
decim. regnavitque Ach'ab filius Homri super Israel in Someron
viginti duobus annis. Et fecit Ach'ab filius Homri malũ in oculis do-
mini super omnes qui fuerunt ante eum. Nec sufficit ei, iuxta heb-
ræos. Et fuit leue ambulare eius in peccatis Iarobham filij Nebat.
Vide augmentum criminis: pro leui duxit Achab idolatriam
Ierobohã in vitulis aureis &c. & deos accumulauit. tulitque
uxorem Ix'bel filiam Ethbahal regis Sidoniorum, & abiit et serui-
uit Bahal, et adorauit eum. Quia occasione vxoris seruiuit Ba-
hal, ideo scriptura cum tantã detestatione narrat nuptias
eius cum Izebel filia regis Sidoniorum. Et erexit aram Bahal-
li: in

li: in domo Bahal quam adificauit in Someron. Vide quanta commoditate colendi Bahal traxit populum ad cultum eius adificando illius templum & aram in ciuitate Samaria. *Fecitque Ach' ab lucum: & addidit Ach' ab facere irritando dominum deum Israel super omnes reges Israel qui fuerunt ante eum.* Crauius peccatum Ach' ab quam Ierobohā dicitur, eo quod Ieroboham regnandi gratia idolatriam induxit: Ach' ab vero nō regnādi gratia cultum Bahal intulit, & hoc in ciuitate regia & c.

In diebus eius adificauit Chiel de Beth' eli. Legendum est, de Beth' eli Iericho. Nomen proprium loci est Beth' eli. in Abiram primogenito suo fundauit eam, et in Segub nouissimo suo posuit portas eius. hoc est in morte primogeniti sui fundauit ciuitatem & in morte vltimi compleuit eam. iuxta verbum domini quod locutus fuerat in manu Iehosue filii Nun. Scriptum est enim hoc vt cognoscatur impletam fuisse prophetiam à Iosua olim factam & scriptam Iosua. 6. diuina enim vltio narratur executione in reparatore Iericho.

CAPVT XVII.

T dixit Eli' iahu Thibites de habitatoribus Ghilhad

E ad Ach' ab. Ratio dicendi tacetur: & propterea ne scitur qua occasione motus fuerit Elias ad dicendum subiuncta verba ad Ach' ab regem. Certum tamen est q̄ propter peccata ipsius Ach' ab & populi, subiunctā poenam & impetrauerit à Deo & annunciauerit regi. Nec est à ratione alienum, quod audita morte filiorum Hielis reparatoris Iericho iuxta prophetiam Iosua, Elias magnificauerit diuinum verbum dictum per Iosua: & aliqui aduersantes dixerint casu euenisse mortem illorum filiorū & non ex prophetata punitione. & ad cōfirmationem casus dixerint quod prophetiæ Mosis aduersus populū Israel recedentē à deo non adimplēt: quoniam inter alias poenas Moses scripsit cœlos fore areos, hoc est absq; pluuia: & tamen nunquā fuerat adimpleta hæc cōminatio, quanuis populus Israel tam enormiter recessisset à deo, & huius disputationis occasione cōmotus Elias dixerit regi subiuncta verba. *viuit dominus deus Israel.* Iuxta Heb. habetur. *viuus Iehouah Eloha' Israel.* Modus iurādi est, ad affirmandum verum esse quod dicitur teste vita summi dei iudicis Israel. in cuius conspectu sto. Hebraice habetur. *in cuius facie steti.* Modus significatur quo & obtinuit & nouit subiuncta. testatur canonica epistola Iacobi in calce, q̄ Elias orādo obtinuit

tinuit vt nō plueret. & inde apparet quod Eliā stetisse in facie dei, est Eliam orasse deum. Et vt edo verbo præteriti temporis steti, manifestat se prius contulisse ad diuinā faciē (non corporali gressu, sed eleuatione mentis) & firmiter perseuerasse feruendo amore diuinæ iustitiæ ad puniendū idolatras & ad verificandum prophetiam Mosis, *si erit annis hi.* Nō explicatur numerus annorum: sed in dicta epistola explicantur anni tres & menses sex. *ros & pluuia.* vt vere cœli quasi arei comprobentur, à quibus nec etiam ros stilleret. *nisi iuxta verbum oru mei.* Vt non relinquatur inficiationi locus, manifestat quod non erit ros aut pluuia nisi ipso dicente. per hoc enim excludebatur attribuere cessationē pluuia: & toris causis secundis. cōuinci enim poterant ex eo quod verbo Eliæ parebant cœli tam retinendo quam dādo pluiam.

Et factū est verbū domini ad eum dicendū. Recede hinc, & verte te ad orientem: & abscondere in torrente Cherith qui est super faciē Iarden. Sciebat deus quod siccitas hæc succedēs venteretur in caput Eliæ, qui dixerat regi se stetisse in facie dei ad hoc vt nō plueret multis annis: & propterea deus mādauit Eliæ vt inde recederet, & occultaret se ab Ach' ab rege. *Et erit, de torrente bibes: coruiq; præcepi vt pascant te ibi.* Dicit præcepi, hoc est ad instar præcipiētis ordināui. corui enim nō sunt capaces præcepti: sed ordināuit deus per angelicū ministeriū mouendos coruos ad portandū cibum Eliæ. *Abiitq; & fecit iuxta verbum dominus: abiit & sedit in torrente Cherith, qui est super faciē Iarden.* Et corui deferebant ei panem & carnem mane, & panē & carnem vespere, alter panem, alter carnem, proculdubio coctā, humano enim more pastus est. Vide benignitatem diuinā, tum bis in die pascendo Eliam, tum dādo ei etiam carnes: vt hinc intelligamus alienum non esse à sanctis viris bis in die refici, & carnibus vesci tam in prandio quam in cena. Sed nota tamen moderamen: modicum enim fuit quod corui rostro veatum est. *& de torrente bibebat.* Post dies autem aliquot siccatus est torrens: non enim pluerat super terram.

Factusq; est sermo domini ad eum dicendo. Surge vade in Saphath Zidoniorū, & manebis ibi. Notauit Dominus in euāgelio mysteriū, q̄ ad alienigenā viduā missus est Elias post habitis omnibus viduis filiorū Israel. ecce præcepi ibi. hoc est disposui angelorū ministeriū efficiendū. Et intellige deū quidē per angelos præcepisse, nō tamē præceptū puenisse tūc ad mulierē.

mulieri vidua vt pascat te. Nec dicit nomen eius. Surrexitque & abiit in Saphath & venit ad portam ciuitatis, & ecce ibi mulier vidua colligens ligna. Ex habitu notificata est Eliæ mulieris viduitas. an autē statim cognouerit ipsam esse de qua factus fuerat ad eum sermo diuinus, incertum est. Paupercula autē narratur ex actione: videlicet collectione lignorum. & vocauit eam & dixit, tolle queso mihi paululum aqua in vase & bibam. Tentādo an ipsa esset, petiit aquam. Et abiit vt coleret. Ex prompto officio mulieris cognouit ipsam esse. si enim mulier difficilem se exhibuisset, agnouisset non esse ipsam: & sic tentatio successit ad votum. Et clamauit post tergum eius. Iuxta Hebræum habetur. & vocauit eam. credens ipsam esse paratam sibi altricem. & ait, tolle queso mihi buccellam panis in manu tua. *Qua respondit: viuis dominus deus tuus.* Ex hoc quod mulier hæc iurat per vitam summi dei, dei Eliæ qui erat & agnoscebatur Israelita, manifestatur quod mulier ista, quanuis sidonia, colebat summum deum. & hinc certior reditus est Elias quod ipsa esset, quod non habeo panē nisi quantum pugnillum capere potest farine in hydria, & paululum olei in lecytho. Hebraica dictio interpretata patē, extenditur etiam ad pastam: sola enim vola farine erat apud eam. et ecce colligo duo ligna vt ingrediar & faciam illud mihi & filio meo, vt comedamus & moriamur. quantum est ex parte panis apud me. Et hinc patet tantam tunc fuisse caritatem annonæ vt nec spes habēdi panem remanserit in hac muliere. Ad quam Eli iahu ait. noua illustratione diuina. nolite timere. Parui refert quod hebraicè habetur. non timebis. defectum panis. sed vade & fac sicut dixisti. pro te & filio tuo. verumtamen fac mihi primum inde subcinericium panem paruum & offer mihi, tibi autem & filio tuo facies postea. Sic enim dixit dominus deus Israel. Vere benignus dominus: mira dispensatione mittens Eliam vt pasceret à muliere carente pane, vt sic mediante Elia pasceret sanctam mulierem simul cum ipso Elia. Hydria farine nō consumetur & Lecythus olei non deficiet vsque ad diem in qua dominus daturus est pluuiam super faciem terre. Hinc apparet tū causa penuriæ, videlicet cessatio pluuiæ: tum extensa pluuiæ cessatio extra regnum Israel in externa loca, tum tempus magnum elapsū istius siccitatis antequam Elias veniret ad hanc viduam: alioquin non desperasset mulier de pane, nec Elias dixisset vsque in diem qua pluet. *Qua abiit, & fecit iuxta*

ixta verbum Eli iahu. Fides mulieris commendatur. & comedit ipse & illa & domus eius. Ex illa die hydria farine non est consumpta, & Lecythus olei non defecit: iuxta verbum domini quod locutus fuerat in manu Eli iahu.

ET fuit post verba hæc, egrotauit filius mulieris matris familias. Modicū temporis intercessisse, tum relatio ad verba hæc tum subiuncta in calce huius capituli verba insinuant, fuitque æritudo eius fortis valde, donec non remaneret in eo halitus. Reclius legeretur. anima. vt subiuncta testantur. dictio enim hebraica viriūque significationis capax est. Dixitque ad Eli iahu: quid mihi & tibi vir dei? Nomen est Elohim. Relatiue ad aduentum Eliæ ad hospitandum in domo mulieris viduæ, dicitur quid tibi & mihi commune? quæ cōmunio mei ad te traxit te ad hospitandū mecū? Verba sunt dolentis, procedentia ex hoc quod Elias Israelita, mulier autē sidonia, nūquam se viderant, nulla inter eos necessitudo vnquam fuerat. ingressus es ad me vt rememorarētur iniquitates meæ & vt interficeres filium meū? Interrogatiue quoque; legenda est tota ista clausula. & est sensus nū venisti ad me vt rememorarētur iniquitates meæ ad pœnam, vt non impunis manerem, sed punires me morte filii mei? hoc est num venisti tanquā minister Elohim summi iudicis ad non sinendū me impunē in præsentia tua, sed puniendum morte filii mei. Ex dolore simul & sanctitate mulieris pcedunt hæc verba: nā & agnoscit peccata sua & illis attribuit mortē filii, & suspicatur diuinā præsentia in Elia impatiēte impunitatis suæ. Et dixit ad eā, da mihi filium tuū: tu istique eum de sinu eius. Hinc insinuat ætas puerilis. & porrauit eum ad canaculū in quo manebat, & posuit eum super lectum suū. Et clamauit ad dominū & dixit: domine deus meus an etiā viduā cum qua ego habito afflixisti, interfi. vndo filii eius? Et expandit se atque mensus est super puerū. Iuxta heb. dūrax ar habet. Et mensus est. scilicet per puerū tribus vicibus. Tā modus orādi quā numerus orationis narratur. modus quidē quod prostratus super puerū orauit: numerus autē quod tribus vicibus sic orauit. Quæ admodū enim consueuimus super rem benedicendā aut sanandā manus extendere, ita Elias vniuersum corpus extēdit super puerum resuscitādum: & vt hoc sensibili signo patecheret quā arduum erat miraculū pro quo orabat, nō genuflexus, sed prostratus tribus vicibus repetiit orationem in litera scriptam. clamauitque ad dominū & dixit: domine deus meus reuertatur ob-